

(Περιέχεται στην έκδοση του ψηφιακού δίσκου με τον *Θούριο* στις 5 παραλλαγές του, Αθήνα, Σεπτέμβριος 1997, από την Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα)

Θούριος, «το ιερότερον άσμα της φυλής μας»

Η Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα με την ευκαιρία της σημαντικής επετείου των διακοσίων χρόνων από το μαρτυρικό θάνατο του εθνεγέρτη Ρήγα Βελεστινή (1798-1998) παρουσιάζει τον επαναστατικό παιάνα *ΘΟΥΡΙΟΣ*, σε παραδοσιακές μουσικές παραλλαγές. Με τον τρόπο αυτό η Επιστημονική Εταιρεία τιμά το ιστορικό γεγονός της έκδοσης του *Θουρίου*, Οκτώβριος του 1797, και επί πλέον δίνει τη δυνατότητα ο *Θούριος* να γίνει προσιτός στον καθένα μας.

Αν και τα λίγα αντίτυπα του *Θουρίου*, που ξέφυγαν από την Αυστριακή Αστυνομία, εξαφανίστηκαν, όμως γρήγορα διαδόθηκε στους σκλαβωμένους ραγιάδες κυκλοφορώντας σε χειρόγραφο μορφή. Πέρασε βουνά και κάμπους, στεριές και θάλασσες, πολιτείες και χωριά του Βαλκανικού χώρου. Ατσαλώνοντας έτσι τους Έλληνες με την πρωτόγνωρη επαναστατική του πνοή, για την αποτίναξη της τυραννίας και την απόκτηση της πολυπόθητης Ελευθερίας, τονίζοντας πως, πάνω και από τη ζωή, το μέγιστο αγαθό του ανθρώπου είναι η Ελευθερία: «*Καλλίτερα μιας ώρας ελεύθερη ζωή/παρά σαράντα χρόνια σκλαβιά και φυλακή*».

Ο Ρήγας με τον *Θούριό* του, πέρα από το επαναστατικό μήνυμά του, εισάγει στη νεοελληνική ορολογία τον όρο των Αττικών ποιητών "θούριος", που σημαίνει ορμητικός, μαινόμενος, πολεμικός, από το ρήμα θρώσκω¹. Έκτοτε, καταγράφεται στο νεοελληνικό λεξιλόγιο και ο όρος "θούριος" γίνεται πασίγνωστος σε όλους τους Έλληνες, μικρούς και μεγάλους. Επί πλέον, στο *Θούριό* του εισάγει και τον όρο «πατριωτισμός»² (στίχ. 23).

Ο τίτλος "*Θούριος*" ανταποκρίνεται, πράγματι, και στο περιεχόμενο του ποιήματος του Ρήγα. Είναι ορμητικός επαναστατικός παιάνας, με τον οποίο ήθελε πρώτα να εμψυχώσει τους Έλληνες ραγιάδες και στη συνέχεια να τους ωθήσει στον τιτάριο αγώνα της Επανάστασης, για την απόκτηση του υψίστου αγαθού της Ελευθερίας. Ο *Θούριος* δεν είναι ποίημα γραφείου, γιατί ο Ρήγας γνώριζε καλά πως με στιχουργήματα δε γίνεται ο ξεσηκωμός του λαού, παρά μόνο με παιάνες και επαναστατικά ορμητικά τραγούδια. Πράγματι, όσοι έκτοτε άκουγαν τον *Θούριο* του Ρήγα νοιώθανε ν' αλλάζει η ψυχή τους για αγώνα και θυσία.

Σύμφωνα με τις πληροφορίες του Πουκεβίλ³ οι Σουλιώτες με τον Μπότσαρη ορμούσαν στις μάχες με τους ήχους των ασμάτων του Ρήγα, καθώς επίσης τραγουδώντας τον *Θούριο* ξεκίνησαν οι επαναστάτες του Αλέξανδρου Υψηλάντη. Παρόμοια, ο Άνθιμος Γαζής⁴ στη διακήρυξή του προς το λαό της Θεσσαλομαγνησίας, 7 Μαΐου 1821, παραθέτει στίχους του *Θουρίου* του Ρήγα, ώστε οι αγωνιστές έμπλεοι

¹ Βλ. Αισχύλου, *Επτά επί Θήβας* 42, *Πέρσαι* 73, *Αγαμέμνων* 112, *Ευμενίδες* 627. Σοφοκλή, *Αίας* 212. 612. Αριστοφάνους, *Ιππής* 757, *Βάτραχοι* 1289. Στον Όμηρο, *Ιλιάδα* Ο 127 απαντάται το "θούρος" για τον Άρη.

² Στ. Κουμανούδη, *Συναγωγή νέων λέξεων*, Αθήνα 1900, ανατύπωση 1980, Προλεγόμενα Κ.Θ. Δημαράς, σελ. 787.

³ Rouqueville F., *Histoire de la Regeneration de la Grèce*, Παρίσι 1825, τόμ. Β', σελ. 179 και 387.

⁴ Γιάννη Κορδάτου, *Ιστορία της Επαρχίας Βόλου και Αγιάς*, Αθήνα 1960, σελ. 657.

ενθουσιασμού και διάθεσης για θυσία, για τον ιερό σκοπό της ελευθερίας, να τρέξουν στη μάχη. Άλλωστε και ο Κων. Κούμας⁵ σημειώνει πως «Μικροί και μεγάλοι και αυτά αι γυναίκες έψαλλαν την του Ρήγα ωδήν εις παν συμπόσιον και εις πάσαν συντροφίαν».

Ο *Θούριος*, ακόμη, χαρακτηρίστηκε ως «το ιερώτερον άσμα της φυλής μας» από τον Γεώργιο Τερτσέτη⁶, ο οποίος επί πλέον παρατηρεί πως τα τραγούδια του Ρήγα «εγκρέμισαν ως σάλπιγγες εις την Ιερικώ τα τείχη της Τριπολιτσάς, ετίναξαν εις τον αέρα με τους αλλοφύλους τα φρούρια της Μονεμβασιάς, του Ναυπλίου, των Αθηνών και τα τρικάταρτα του εχθρού. Τα λογιωτατίστικα άσματα, πιστεύσατέ μου, δεν εγκρέμισαν ποτέ, δεν σαλεύουν ούτε την αράχνην του κοκόρου της καμινάδος».

Ωστόσο, το δημοκρατικό και αντιμοναρχικό πνεύμα του *Θουρίου* ήταν αιτία, στις 29 Δεκεμβρίου 1797, να συλληφθούν οι δυο σύντροφοι του Ρήγα, Γεώργιος Θεοχάρης και Κωνσταντίνος Δούκας, με την κατηγορία ότι «εξεδήλωσαν δημοκρατικά φρονήματα...και ότι ετραγουδήσαν ένα επαναστατικό τραγούδι, όπου οι μονάρχαι γενικώς ελέγχονται ως τύραννοι»⁷. Και αργότερα, στο ελεύθερο Ελληνικό κράτος, που όμως δε είχε, σύμφωνα με τις «συστάσεις» του Ρήγα καταστεί «Ελληνική Δημοκρατία», αλλά μοναρχία, παρουσιάζεται παρόμοιο φαινόμενο. Στην εκδήλωση των αποκαλυπτηρίων του ανδριάντος του Ρήγα στα Προπύλαια του Πανεπιστημίου Αθηνών με την παρουσία των βασιλέων, κατά το 1871, η μουσική δεν παιάνισε τον *Θούριο* του Ρήγα. Αγνόησε το «Ως πότε παλληκάρια». Κι' αυτή η παράλειψη και ο "φόβος" για τα επαναστατικά αντιμοναρχικά μηνύματα του *Θουρίου*, πικρόχολα σχολιάστηκε στις εφημερίδες των Αθηνών⁸.

Ο Ρήγας με το *Θούριό* του και τα επαναστατικά του κείμενα δίδει και ένα ακόμη σημαντικό μήνυμα, πως η αποτίναξη της τυραννίας και η απόκτηση της Ελευθερίας θα πρέπει να στηριχθεί στις ντόπιες δυνάμεις των Ελλήνων. Δεν απευθύνει καμιά έκκληση για βοήθεια στις μεγάλες δυνάμεις. Πρωτόγνωρο για τον Ελληνισμό, που μέχρι τότε προσέβλεπε σ' αυτές για την απόκτηση της ελευθερίας τους. Μάλιστα, ο Ρήγας δεν πλέκει ύμνους στον Βοναπάρτη, αλλά προσφέρει στους Έλληνες για σύμβολο τον Μέγα Αλέξανδρο, τυπώνοντας την εικόνα του και τονίζοντάς τους «Πώς οι προπάτορές μας ωρμούσαν σαν θεριά/για την ελευθερίαν πηδούσαν στη φωτιά»⁹. Και μέχρι τις μέρες μας ο *Θούριος* του Ρήγα Βελεστινλή αποτελεί το σημαντικότερο επαναστατικό τραγούδι του Ελληνισμού.

Στην τωρινή έκδοση του *Θουρίου*, εκτός από τους οκτώ πρώτους στίχους, που τραγουδήθηκαν και σε άλλες εκδόσεις, για πρώτη φορά αποδίδονται και ακούγονται άλλοι είκοσι δύο στίχοι, οι οποίοι διαλέχθηκαν από διάφορα σημεία του *Θουρίου*. Ακόμη, στην έκδοσή μας εντάχθηκαν, εκτός από το μουσικό πρότυπο "Μια προσταγή μεγάλη", και τρεις προεπαναστατικές μελωδίες. Συγκεκριμένα, το τραγούδι της Ανατολικής Θεσσαλίας για το χτίσιμο της Αγίας Σοφιάς, η οποία θεωρούνταν σύμβολο ενότητας των Ελλήνων. Κι' ο Ρήγας άρχισε την εκτύπωση της σημαντικής

⁵ Κ. Κούμα, *Ιστορία των ανθρώπινων πράξεων*, τόμ. ΙΒ', Βιέννη 1832, σελ. 601.

⁶ Γεωργίου Τερτσέτη (1800-1874), «Λόγος της 25ης Μαρτίου 1857», *Άπαντα*, αναστήλωση Γ. Βαλέτας, εκδ. Γιοβάνη, Αθήνα 1967, τόμ. Β', σελ. 226.

⁷ Αναφορά του υπουργού Αστυνομίας Ρεγγεν προς τον αυτοκράτορα της Αυστρίας Φραγκίσκο. Βλ. Κων. Αμάντου Ανέκδοτα έγγραφα περί Ρήγα Βελεστινλή, Αθήνα 1930, επανέκδοση από την Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα, Αθήνα 1997, σελ. 35.

⁸ Βλ. Η. Γ. Μυκονιάτη, «Οι ανδριάντες του Ρήγα και του Γρηγορίου Ε' στα Προπύλαια του Πανεπιστημίου της Αθήνας και το πρώτο τους κοινό», *Ελληνικά*, τόμ. 33, (1984), σελ. 355-370.

⁹ *Θούριος*, στίχ. 116-117.

Χάρτας του με το τοπογραφικό διάγραμμα, την *Επιπεδογραφία της Κωνσταντινουπόλεως*, που αποτελεί τον συνδετικό κρίκο του αρχαίου Ελληνισμού με τον νεώτερο.

Μια άλλη προεπαναστατική μελωδία είναι αυτή που αναφέρεται στην Σουλιώτισσα Τζαβέλενα, η οποία πολεμά έχοντας στην αγκαλιά τη νέα ζωή, το παιδί της. Κι' αυτή πιστεύει, όπως και ο Ρήγας, πως η ελευθερία, και πάνω από τη ζωή, είναι το ύψιστο αγαθό του ανθρώπου. Επί πλέον, στους εμπειροπόλεμους Ελληνικούς πληθυσμούς των Σουλιωτών και των Μανιατών στήριζε ο Ρήγας το επαναστατικό του σχέδιο, για την κατάλυση της τυραννίας.

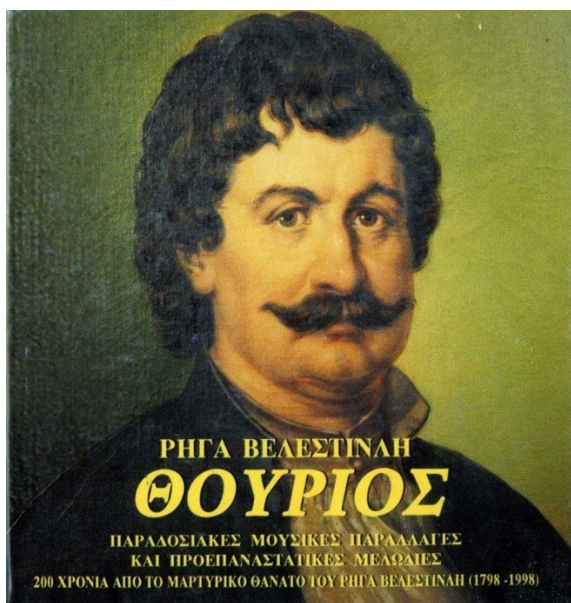
Το τρίτο τραγούδι αναφέρεται στην Ελλάδα, η οποία απευθύνεται στα παιδιά της, που λόγω της σκλαβιάς ήταν σκορπισμένα στα κράτη της Ευρώπης. Τα προσκαλεί να έρθουν κοντά της, γιατί τώρα έρχεται η ανάσταση του Γένους. Και ο Ρήγας στον *Θούριό* του προσκαλεί τους Έλληνες, οι οποίοι βρίσκονται στην υπηρεσία των ξένων, να προστρέξουν στην πατρίδα:

*«Ως πόντ' οφφικιάλιος (αξιωματούχος) σε ξένους βασιλείς;
Έλα να γίνης στύλος δικής σου της φυλής»*, (στιχ. 55-56).

Και συνεχίζει να απευθύνεται στους σκορπισμένους στα πέρατα σημεία του κόσμου συμπατριώτες του γράφοντας το απaráμιλλο:

*«Κάλλιο για την πατρίδα κανέννας να χαθή,
ή να κρεμάση φούντα για ξένον στο σπαθί»*, (στίχ. 57-58).

Πολλές ευχαριστίες εκφράζονται στον π. Χρήστο Κυριακόπουλο, καθηγητή της Βυζαντινής Μουσικής, για την φιλοκερδή προσφορά του, που δεν κοίταξε μόχθο και κόπο για την επιτυχή μουσική παρουσίαση της έκδοσής μας, καθώς και στα μέλη της Χορωδίας του. Επίσης, ευχαριστίες στον Αρκάδα κ. Παναγιώτη Αγγελόπουλο για την σημαντική συμβολή του στην έκδοση του *Θουρίου*.

Το εξώφυλλο του εντύπου από την έκδοση το 1997 του *Θουρίου* με τις πέντε παραδοσιακές παραλλαγές σε CD-ROM